

ACTIVITATEA SECȚIUNILOR DIN MOLDOVA ALE PARTIDULUI SOCIALIST ÎN ANII PREMERGĂTORI ÎNFIINȚĂRII P.C.R.

L. EȘANU

Ampla activitate editorială prilejuită de sărbătorirea semicentenarului Partidului Comunist Român a adus în circuitul științific o serie de valoroase lucrări monografice consacrate unor momente importante ale istoriei mișcării noastre muncitorești. Perioada avântului revoluționar de după primul război mondial a fost ilustrată printr-o amplă monografie a unui colectiv de autori de la Institutul de studii istorice și social politice de pe lângă C.C. al P.C.R., iar revista „Anale de istorie” a prezentat în primele două numere din anul 1971 o serie de articole care reliefează pregnant amplul proces al luptei ideologice desfășurate în întreaga țară în perioada premergătoare înființării Partidului Comunist Român.

Referindu-se la însemnătatea deosebită pe care l-a avut acest eveniment în viața poporului român tovarășul Nicolae Ceaușescu arată : „Situația internă și internațională, luptele de clasă din acești ani au grăbit cristalizarea necesității creării unui partid revoluționar de tip nou, în stare să conducă clasa muncitoare și celelalte forțe progresiste în lupta pentru apărarea drepturilor și libertăților lor democratice, pentru înfăptuirea unor adinci transformări sociale. În rindurile Partidului socialist se manifestau tot mai puternic forțele care se pronunțau pentru un partid revoluționar, bazat pe ideologia marxist-leninistă. La 8 mai 1921 Congresul Partidului socialist a hotărât, cu o mare majoritate de voturi, transformarea sa în Partidul Comunist din România¹.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român*, Ed. politică, București, 1971, pag. 9.

În materialul de față ne propunem prezentarea pe baza unor materiale inedite din arhiva C.C. al P.C.R. a unor aspecte mai puțin cunoscute din activitatea desfășurată de secțiunile din Moldova ale Partidului socialist în anii care au premers înființarea Partidului Comunist Român. Precizăm că, departe de a epuiza multitudinea de fațete pe care le-a îmbrăcat activitatea desfășurată de Partidul socialist în acești ani, elementele pe care le vom înfățișa sunt elocvente pentru a sublinia că acesta reprezenta în acel timp cea mai revoluționară forță politică a societății românești.

Anii care au urmat primului război mondial au constituit o perioadă de clocotitoare efervescență revoluționară, de radicalizare continuă a proletariatului și a celorlalte forțe muncitoare din România. Tabloul de ansamblu în anii care au precedat crearea P.C.R., oferă cercetării și cunoașterii istorice planurile multiple pe care s-au manifestat masele muncitoare din acest timp, creșterea luptei proletariatului — în primul rînd — alături de cea a țărănimii și a altor categorii sociale pentru drepturi și libertăți democratice.

Situația organizatorică a mișcării muncitorești, schimbările intervenite după război, lupta pentru întărirea curentului revoluționar în organizațiile politice și profesionale ale clasei muncitoare, clarificarea ideologică, au jucat un rol esențial în perioada premergătoare înființării P.C.R..

Procesul profund de radicalizare prin care trecea mișcarea muncitorească în acei ani era însoțit de adinci clarificări politice și ideologice, de hotărîrea de a rupe cu oportunismul Internaționalei a II-a. Drept urmare, începînd din anul 1920, și de multe ori chiar și înainte de acest an, marea majoritate a membrilor Partidului socialist se pronunțaseră pentru transformarea lui în partid comunist pentru adoptarea unei linii consecvent revoluționare. Rezultatele obținute în această direcție reprezentau o incununare a activității neobosite desfășurate de către elementele de stînga din Partidul socialist. În aproape toate organizațiile și secțiunile Partidului socialist erau prezenți și reprezentanți ai grupurilor comuniste. Majoritatea conducătorilor secțiunilor locale ale partidului, ai comisiilor locale ale sindicatelor, activiștii sindicatelor din întreprinderi erau adepți ai curentului comunist, militanți de stînga dintre cei mai consecvenți, care au desfășurat intens campania de clarificare politică și ideologică, au făcut propagandă în favoarea transformării Partidului socialist într-un partid de tip nou. În raportul pe care l-a trimis, în numele grupurilor comuniste, Comitetului executiv al Internaționalei Comuniste la 16 mai 1920, făcînd un scurt bilanț al muncii desfășurate din toamna anului 1918 și pînă în 1920, Alecu Constantinescu scria: „Lupta dusă dă bune rezultate. Masele muncitoare ale marilor întreprinderi... sînt cu noi. Manifestele, rezoluțiile și broșurile noastre sînt foarte căutate și aproape în toate comitetele oficiale ale partidului avem buni tovarăși ce insistă energic de a întinde propaganda noastră, în masele organizate ale mișcării generale. Lupta pen-

afilierea la Internaționala a III-a este începută de tovarășii delegați ai Comitetului comunist. Astfel se explică faptul că toate secțiunile au votat cu majorități zdrobitoare afilierea².

Procesul rapid de clarificare ideologică, care a cuprins mișcarea muncitorească din România după greva generală din octombrie 1920, nu avea explicația în faptul că devenise o certitudine evidentă (porcând tocmai de la experiența cauzată de înfrângerea grevei) necesitatea înființării partidului comunist pentru mersul mereu ascendent al luptei proletariatului român. Referitor la acest proces care caracteriza întreaga evoluție a mișcării noastre muncitorești din acel timp un raport al Siguranței generale menționa la începutul anului 1921: „Elementele de stînga conduc de fapt partidul și după felul în care Consiliul general dirijează lucrurile este cert că vor obține majoritatea și vor pregăti viitorul congres în conformitate cu vederile lor. Viitorul congres va decide afilierea la Internaționala a III-a”³ (subl. ns. — L. E.). Cu privire la delegații ce urmau să participe la viitorul congres același raport menționa cu vădită îngrijorare referitor la reprezentanții grupului parlamentar: „Este cert că nu vor fi nici Toma Dragu nici Dunăreanu sau Pistiner, ci este posibil să fie aleși Tănase și Moscovici ce vor fi eliberați, căci alegerea pornește din închisoarea Văcărești de la grupul de săpători”⁴.

Poziția tot mai hotărîtă a majorității mișcării muncitorești din România de a transforma Partidul socialist într-un puternic partid comunist a fost făcută cunoscută și mișcării muncitorești internaționale. În ziarul comunist bulgar „Rabotniceski Vestnik” era arătat la începutul anului 1921 că învățămintele grevei generale au dus la concluzia necesității consolidării pozițiilor slabe, că transformarea în partid comunist nu poate fi pusă la îndoială după felul cum evolua mișcarea noastră muncitorească⁵.

Intr-o scrisoare adresată de M. Gh. Bujor Comitetului executiv al Internaționalei comuniste se arăta că „marea majoritate a masei organizate a muncitorimii era trup și suflet, chiar și înainte de propaganda noastră pentru partidul comunist și Internaționala a III-a cu tot sensul pe care-l comportă o astfel de afiliere”⁶. El se referea în continuare la situația organizatorică existentă, la sfîrșitul anului 1920: „alături de alte regiuni ale țării regiunea Piatra-Bacău, este în întregime pentru noi, iar la Galați, noul comitet al secției a fost ales numai din comuniști”⁷.

² Arhiva C.C. al P.C.R., fond 5, dosar 748, fila 400; Cf. N. Huscariu, *Alexandru Constantinescu*, Ed. politică, București, 1970. pag. 62.

³ Arhiva C.C. al P.C.R. fond 28, dos. 9324, pag. 287—288.

⁴ *Ibidem*, pag. 288.

⁵ *Ibidem*, pag. 305—307.

⁶ *Ibidem*, fond 28, mapa 15, pag. 8—10.

⁷ *Ibidem*.

Într-o altă scrisoare, adresată de Ilie Moscovici, secretarul Partidului socialist din România către Partidul socialist din Serbia, se arăta că cu toate represiunile îndreptate împotriva mișcării muncitorești din România creșterea numerică și mai ales politică a Partidului socialist și a sindicatelor revoluționare era un fapt evident. Și mai departe se preciza: „Partidul nostru pînă acum este unit. Majoritatea membrilor sunt împotriva celei de-a doua Internaționale și pentru a III-a”⁸.

În pofida măsurilor represive luate împotriva mișcării muncitorești revoluționare, în urma intensei munci desfășurate de către militanții de stînga ai partidului, majoritatea secțiunilor Partidului socialist, în primul rînd cele din marile orașe din țară, printre care și cele din Moldova, s-au pronunțat în prima jumătate a anului 1920, pentru transformarea Partidului socialist în partid comunist și pentru afilierea la Internaționala a III-a. După eșuarea grevei generale din toamna anului 1920, care a dovedit practic necesitatea unui partid de tip nou, capabil să conducă proletariatul român la victorie, această luptă a luat o și mai mare amploare, devenind un țel concret și imediat.

Congresul Partidului socialist urma să se pronunțe asupra problemelor capitale care frământau mișcarea noastră muncitorească, pentru a desăvîrși opera și rezultatele activității desfășurate de secțiunile sale din întreaga țară.

În anii avîntului revoluționar de după primul război mondial, Iașul a avut cea mai puternică secțiune din Moldova a Partidului socialist. Posesoare a unei bogate tradiții, avînd numeroase elemente de primă mînă angrenate în mișcarea revoluționară, secțiunea ieșeană a Partidului socialist a dat tonul în multe acțiuni care au avut loc în acești ani, ele fiind urmate și de secțiunile mai noi din celelalte orașe ale Moldovei. Din rapoartele întocmite de organele militare, mai ales în timpul grevei generale din octombrie 1920, rezultă că Iașul s-a aflat în fruntea tuturor orașelor din Moldova în privința puterii organizatorice și a pregătirii pentru marile acțiuni care au avut loc în acest timp.

La 6 martie 1919, Comitetul regional Iași al Partidului socialist s-a adresat Comitetului executiv arătînd că secțiunea ieșeană și-a reluat activitatea. Cu acest prilej era anunțat programul săptămînal al ședințelor de comitet ca și a celor publice care aveau loc în fiecare duminică după amiază⁹.

Rodnica activitate a secțiunii ieșene din acești ani era marcată și de regularitatea cu care se țineau manifestările programate în diferitele săli ale orașului și la sediile mișcării muncitorești locale. La ședințele și întrunirile secțiunii ieșene se luau în discuție problemele economice și politice, chestiunile legate de problemele organizatorice din partid și sindicate, se expuneau principalele prevederi ale programului partidu-

⁸ *Ibidem*, mapa 5.

⁹ *Ibidem*, mapa 198.

lui socialist etc.¹⁰. Cu toate vexațiunile autorităților locale, comitetele sindicatelor ieșene care acționau sub îndrumarea secțiunii socialiste și-au reluat activitatea și organele represive erau obligate să recunoască că muncitorii veneau în număr foarte mare pentru a participa la acțiunile inițiate¹¹.

La începutul anului 1920, socialiștii ieșeni au luat legătura cu elementele de stînga din București și au înființat un comitet de propagandă care avea ca scop inițierea unei largi campanii de popularizare a necesității creării partidului comunist și a afilierei la Internaționala a III-a¹².

Una din cele mai importante acțiuni inițiate de elementele socialiste ieșene a fost înființarea Școlii socialiste de la Iași a cărei prodigioasă activitate este legată de sediul din str. Langa și care a înscris o frumoasă pagină în istoria mișcării democratice ieșene, contribuind din plin la răspindirea cunoștințelor cultural-științifice, la pronagarea ideilor revoluționare în rîndul diverselor categorii ale Iașului (atît în rîndul maselor muncitoare cît și în mediul intelectual ieșean) în anii care au urmat după primul război mondial. Deschiderea Școlii socialiste, al cărei ecou a fost deosebit de puternic în epocă, s-a făcut la 20 martie 1921 în prezența a peste 400 de persoane cu care ocazia a fost sărbătorită și împlinirea a 50 de ani de la Comuna din Paris¹³. Cu această ocazie au luat cuvîntul dr. C. I. Parhon care a prezidat adunarea, Constantin Vornicescu, Eugen Reigis directorul revistei „Umanitatea” și dr. L. Ghelertter sosit de la București. Inițial, cursurile se țineau de trei ori pe săptămîină, printre primii profesori fiind C. I. Parhon, E. Reigis, C. R. Ghiulea, Zoe Frunză, Alexandru Triandaf și alții. Temele tratate în cadrul școlii erau alese din cele mai diverse domenii: literatură, istorie, medicină, populară, biologic, geografic, istoria culturii, istoria socialismului etc. De-a lungul anilor Școala socialistă din Iași, care a purtat numele lui Max Wexler, și-a format un auditoriu constant compus din muncitori, studenți și diverse categorii de funcționari.

Printre temele predate, cele legate de problemele sociale aveau o deosebită audiență, ceea ce producea o vizibilă și continuă îngrijorare în rîndurile autorităților¹⁴.

Școala socialistă a avut menirea de a face educație ideologică și politică cursanților săi. Școala socialistă „Marx Wexler” din Iași a avut un deosebit rol în formarea unor cadre cu un orizont politic și cultural-științific co-espunzător. Ea a însemnat foarte mult pentru Iașul anilor de după primul război mondial, prin personalitățile marcante care au activat în cadrul ei, prin atmosfera care domnea între profesori și

¹⁰ *Ibidem* mapa 238, fond 96, dosar 2235, partea a II-a f. 54, 58.

¹¹ *Ibidem*, fond 28, mapa 199.

¹² *Ibidem*, fond 28, dosar 9325, fila 183.

¹³ *Ibidem*, dosar 9324, fila 295.

¹⁴ *Ibidem*, fond 28, dosar 9325, filele 34, 96.

cursanți, prin rezultatele obținute care au contribuit mult la dezvoltarea mișcării revoluționare și democratice din întreaga Moldova.

Legăturile secțiunii ieșene cu celelalte secțiuni din Moldova ale Partidului socialist au fost foarte puternice în anii avântului revoluționar. Documentele vremii ne atestă diverse corespondențe purtate între secțiunea din Iași și cele din Dorohoi, Botoșani sau alte orașe din Moldova. Din cercetarea acestor documente rezultă modul cum secțiunea ieșeană a răspuns solicitărilor prin trimiterea de delegați la întrunirile ce aveau loc în orașele menționate¹⁵, sau cum veneau delegați la Iași pentru a obține sprijin și răspuns la diferite probleme care frământau mișcarea socialistă din respectivele centre¹⁶. Secțiunile din Moldova au solicitat celei din Iași candidați pentru alegerile care urmau să aibă loc, pentru a fi trecuți pe listele electorale în orașele menționate¹⁷.

Activitatea desfășurată de Secțiunea din Iași a Partidului socialist în anii avântului a reprezentat cu adevărat un factor stimulator pentru secțiunile nou înființate în alte orașe ale Moldovei¹⁸.

La Galați, chiar de la începutul anului 1919 s-a desfășurat o amplă activitate îndreptată spre refacerea organizațiilor muncitorești potrivit noilor condiții de după război. La 26 iunie 1919, în ședința generală a Secțiunii din Galați a Partidului socialist s-a procedat la completarea comitetului acestei secțiuni¹⁹. Odată cu aceasta a fost trimis un delegat, C. Petrovici, pentru a discuta cu comisia generală și Comitetul executiv al Partidului socialist despre mișcarea muncitorească din Galați. În același timp secțiunea gălățeană a cerut conducerii Partidului socialist ca să-l trimită pe Gh. Cristescu pentru rezolvarea unor probleme ale mișcării muncitorești revoluționare locale²⁰.

În toamna anului 1919, Constantin Mănescu a fost însărcinat de către Comitetul executiv al Partidului socialist cu desfășurarea activității de propagandă și îndrumarea mișcării socialiste din orașele Galați și Brăila²¹. La Galați după ce a luat contact cu Comitetul secțiunii a constatat o serie de fapte adoptînd măsuri corespunzătoare pentru organizarea cît mai adecvată a muncii pentru îndeplinirea obiectivelor care stăteau în fața mișcării muncitorești gălățene²².

Intrunirile publice, conferințele cu caracter social, șezătorile literare, manifestele editate și ziarul local „Nădejdea” propagau cu asiduitate necesitatea luptei pentru dezvoltarea organizării politice și profesionale a clasei muncitoare, necesitatea înființării Partidului Comunist

¹⁵ *Ibidem*, fond 96, dosar 2235, partea a II-a, fila 212

¹⁶ *Ibidem*, fond 28, mapa 223

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ Vezi în acest sens articolul publicat de M. C. Stănescu în revista „Anale de istorie” nr. 2/1971.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapa 84

²⁰ *Ibidem*, mapa 83

²¹ *Ibidem*, dosar 16, fila 1

²² *Ibidem*

și afilierea la Internaționala a III-a²³. Efectele acestei activități au determinat printre altele ca în anul 1920 să fie înscrși în sindicat și partid peste 8.000 de membri „care primeau o educație comunistă”. După greva generală și represiunile care au urmat, la Galați s-a făcut simțit un oarecare reflux al mișcării. Cu ocazia congresului din mai 1921 au fost arestați delegații comuniști gălățeni Fotache Dorojan, Pandele Petre și D. Stoiculescu, implicați în procesul din Dealul Spirii²⁴.

Sindicatelor au continuat să activeze sub conducerea comisiei locale al cărei secretar era Chiriță Bălineanu²⁵, „organizație ce avea menirea să mențină principiul luptei de clasă întreținând legătura între partidul comunist și sindicate”²⁶.

Mișcarea de organizare a tineretului socialist a reinceput la Galați după încetarea războiului în funcție de reorganizarea secțiunii Partidului socialist la conducerea căreia se găseau Gh. Mușatescu, Costescu, Stoiculescu, Arhip²⁷. Cel care s-a aflat în fruntea acestei mișcări a fost Alexandru Pătruțescu, caracterizat de organele de siguranță ca „un cunoscut propagandist comunist, promotoriul grevei de la C.F.R., unde face o intensă propagandă printre tinerii lucrători”²⁸. Cu ajutorul lui I. Mirea este scos ziarul „Tineretul socialist”, se începu o campanie de conferințe privind problemele organizării ceea ce a atras spre cercul tineretului un număr de circa 200 de membri. O impulsione a activității în Galați a determinat-o și sosirea în acest oraș a lui Baruh Berea care a început o intensă propagandă pentru crearea Partidului Comunist și afilierea la Internaționala a III-a.

Referitor la succesul și aderența pe care aceste manifestări le aveau în sinul maselor muncitoare din orașul Galați, rapoartele înaintate organelor centrale menționau: „Conferințele lui Berea agitau spiritele și sala partidului din strada Instrucțiunii devine neîncăpătoare când se anunța că vorbește acesta”²⁹. Cam tot în acest timp au început să pătrundă în orașul Galați scrierile comuniste care erau prezentate tineretului în cadrul consfătuirilor care aveau loc. În timpul alegerilor din anul 1919 și apoi a celor din anul 1920, tineretul muncitor din Galați a fost mobilizat la acțiune. Au fost formate echipe din tineri muncitori care im-

²³ *Ibidem*, fond 28, dosar 9396, pag. 135—136. Cei care au contribuit la „înființarea”, (după exprimarea documentului din care cităm) mișcării comuniste gălățene au fost B. Berea, I. Lupu, A. Vlaiter, I. Mirea, J. Arhip, Ghiță Tănase, Gh. Mușatescu și alții (*Ibidem*.)

²⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, dosar 9326, pag. 135—136.

²⁵ Aici activau în afara lui Chiriță Bălineanu, Gh. Mușatescu, D. Marinescu, N. Neniță, C. Lupașcu, I. Darie și alții (*Ibidem*.)

²⁶ *Ibidem*. În vara anului 1919 Comitetul complexat al Secțiunii socialiste gălățene se compunea din A. Costescu, D. Stoiculescu, C. Petrovici, St. Mănescu, I. Panici, I. Arhip (Secretar); comisia de control se compunea din: Iorgu Patricle, V. Mărculescu, H. Beroch (fond 28, dosar 84). Cam în aceeași perioadă a fost elaborată declarația Secțiunii din Galați a Partidului socialist privind sarcinile și principiile de bază ale activității sale (*Ibidem*, mapa 80).

²⁷ Arhiva C.C. al P.C.R. fond 28, dosar 9326, fila 29

²⁸ *Ibidem*

²⁹ *Ibidem*

părteau în tot orașul manifeste cu caracter comunist³⁰. Tot acum au fost împărțite numeroase manifeste cu inscripția „Trăiască Internaționala a III-a”. Ca și în alte centre din țară, greva generală din 1920 și mai ales măsurile represive care au urmat au diminuat mișcarea tineretului, mulți din cei angrenați în această activitate părăsind orașul Galați, activitatea fiind totuși continuată de cei care au rămas³¹. Numeroasele fabrici găștene, atelierele C.F.R., șantierele navale au furnizat nenumărate elemente care s-au angrenat în mișcare odată cu noile condiții impuse de dezvoltarea mișcării muncitorești după greva generală din 1920. Activitatea a continuat prin organizarea de nenumărate conferințe și manifestări culturale „al căror venit este destinat pentru întreținerea celor arestați dintre muncitori precum și pentru ajutorarea copiilor înfometați din Rusia”³². Cercul format după greva generală a purtat numele neuitatului conducător al mișcării muncitorești din România, I.C. Frimu. Participanții la activitatea cercului se obligau „de a se face intensă propagandă pentru ideile comuniste, iar din sumele rezultate din diferitele serbări și manifestații 70% se vărsau în contul partidului comunist”³³.

Activitatea secțiunii a purtat o puternică amprentă revoluționară, în fiecare an prezentându-se un raport conducerii Partidului socialist asupra desfășurării activității în rândurile tineretului³⁴.

Secțiunea din Pașcani a Partidului socialist s-a constituit în luna iunie 1919 în cadrul unei mari întruniri la care au participat sute de muncitori ceferiști și alți cetățeni ai orașului, săteni din comunele apropiate, alături de delegați trimiși de Secțiunea din Iași a partidului. La încheierea respectivei ședințe se arăta: „Am hotărât a pune bazele unei secțiuni a partidului în Pașcani și înființarea unui sindicat mixt al tuturor muncitorilor”³⁵. Președintele sindicatului din Pașcani a fost ales muncitorul ceferist Danuș Alexandru³⁶. Comitetul ales al secțiunii era compus din Danuș Alexandru (gara Pașcani) Dragomir Ioan (gara Pașcani), Moraru Gh. (Vatra Pașcani), Prisecaru Panait (Fintinele), Timofte Ioan (Lunca), Bran Iordache (Lunca), Huțanu N. (Giștești), Coman Vasile (Sodomeni)³⁷.

Din componența comitetului ne dăm seama că legătura noii secțiuni înființate cu satele din jurul Pașcanilor urma să fie și a fost într-adevăr foarte puternică. Lucrul este pe deplin explicabil dacă ne gândim că propaganda în lumea satului era un obiectiv la ordinea zilei pentru Partidul socialist, iar pe de altă parte nu putem omite situația specifică a

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem* fila 29—30.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapele 224, 225

³⁶ *Ibidem*, fond 8, dosar 1597, pag. 459.

³⁷ *Ibidem*, fond 28, mapa 225.

Pașcanilor ca oraș. Pașcanii trăiau prin atelierele C.F.R. și muncitorii ceferiști erau concentrați aici și în cadrul Depoului și a gării. O mare parte a feroviarilor pășcăneni, în special a celor care lucrau în ateliere, proveneau din satele și comunele învecinate³⁸ și în acest fel legătura dintre orașe și satele din jur era nu numai o chestiune de principiu tactic, ci și o realitate concretă de zi cu zi.

Înființarea secțiunii socialiste a determinat o serioasă impulsivitate a activității revoluționare în rindurile ceferiștilor din Atelierele și depoul C.F.R., în rindul satelor și comunelor, din preajma orașului. Riposta a venit prompt din partea autorităților serios alarmate de intensificarea activității revoluționare în Pașcani. Așa cum foarte plastic era exprimat în scrisoarea secțiunii adresată Comitetului executiv al Partidului socialist „a fost de ajuns să ia naștere secția Pașcani a partidului și oligarhia să ne înzestreze cu o sumedenie de instituții noi în localitate, printre care o brigadă de siguranță și altele la fel”³⁹. Prigoana a continuat pe linia măsurilor respective cunoscute. În urma unui raport al comandantului militar din 26 iunie 1919, o serie de fruntași socialiști au fost învinuiți de contravenție la regulile stabilite de starea de asediu, fiind aplicate pedepse cu închisoarea și alte sancțiuni. Anunțând conducerea Partidului socialist că demersurile făcute la Ministerul de Interne pentru curmarea acestor practici n-au dat rezultat scrisoarea din care cităm arăta: „Vă rugăm deschideți o campanie prin presă contra ilegalităților ce se comit la noi și interveniți pentru eliberarea celor încarcerati pe nedrept, contra legii de mobilizare pentru autoritățile civile. Oligarhia, profitând de poziția acestei localități retrasă de centrele mari, declanșează în unire cu administrația C.F.R. o teribilă prigoană contra noastră. Sunt în curs noi arestări a unui număr de 18—20 tovarăși, printre care nu vor lipsi ambele comitete ale organizației. Vă rugăm puneți problema unde veți crede căci am scris și la Uniunea CFR fără ca să obținem vreun rezultat”⁴⁰.

Metodele folosite la Pașcani erau departe de a constitui o excepție. Ele făceau parte din planul general de luptă al claselor dominante împotriva mișcării revoluționare din România. La Tecuci, mișcarea socialistă era de asemenea în permanență hărțuită de siguranța locală. Garnizoana militară amenința pe conducătorii socialiști din acest oraș, se operau arestări, aveau loc percheziții. În fața situației existente, secțiunea locală a organizat la 4 ianuarie 1920, o mare întrunire în localul Teatrului județean pentru a protesta împotriva metodelor folosite de guvern în combaterea mișcării socialiste. Adresându-se conducerii Partidului socialist, secțiunea din Tecuci cerea trimiterea unui deputat socialist (il solicita pe Gh. Cristescu) pentru a ataca în cadrul întrunirii problema libertății de manifestare, acțiunea urmînd să fie popularizată

³⁸ Vezi C. Botez, L. Eșanu, *U.M.M.R., Pașcani 1869 — 1969*, Iași 1970.

³⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapa 226.

⁴⁰ *Ibidem*, mapa 220.

prin manifeste și presă⁴¹. Tot în vara anului 1919, se adresează Comitetului executiv al Partidului socialist și secțiunea din *Dorohoi* care, într-o scrisoare trimisă la București, prezenta regimul la care era supusă mișcarea socialistă din acest oraș: Cercul nostru (este vorba de cercul cultural al Secțiunii socialiste — n.n. — L. E.) este menținut închis. Zilnic mergem la prefectul județului, la comandantul militar și, primim același răspuns: trebuie să avem dispoziție de la Minister. În scrisoarea precedentă v-am cerut a interveni la ministrul Mărzescu dar pînă în prezent suntem ținuți cu un regim excepțional. Singurul scop al prefectului este de a înăbuși mișcarea socialistă de aici. Am avea mare nevoie de un tovarăș de la dvs.”⁴².

La *Bacău* activitatea socialistă s-a desfășurat și în anii care au precedat primul război mondial. Mulți din cei ce au fost anchetați după greva generală din octombrie 1920 au arătat legăturile lor cu mișcarea socialistă încă din acel timp⁴³. După război, pe fondul general al revitalizării activității organizațiilor muncitorești, la *Bacău*, în cadrul unei mari adunări s-au pus bazele secțiunii socialiste și a sindicatului mixt. La conducerea secțiunii socialiste reînființată în orașul *Bacău* în anul 1919, se aflau I. Cașin și I. Palade..

În anul următor, s-a desfășurat în sala Hotelului Imperial o mare întrunire la care a participat și Iancu Ilie-Severin. Acesta a ținut o conferință program intitulată „Cine sîntem și ce vrem noi” axîndu-se în special asupra problemelor legate de viitoarea organizare a secțiunii socialiste și a obiectivelor ce stăteau în fața mișcării muncitorești băcăoane, în noile condiții apărute după război⁴⁴.

Odată cu stabilirea lui Iancu Iliescu-Severin în *Bacău* începînd din toamna anului 1919 ca secretar al Partidului socialist pentru regionala *Bacău — Neamț — Roman*, constatăm o impulsioneare foarte serioasă a activității socialiste din această parte a țării. Din darea de seamă pe anii 1918—1919 înaintată Comitetului executiv al Partidului socialist ne putem face o imagine asupra problemelor organizatorice ca și a activității desfășurate de secțiunea băcăoană în acești ani. Dacă la început secțiunea din *Bacău* număra 105 membri, la sfîrșitul anului 1919 numărul lor crescuse deja la 300⁴⁵.

În anul 1919 secțiunea, cu toată prigoana dezlănțuită în întreaga țară, a desfășurat o intensă activitate pe linie organizatorică și propagandistică⁴⁶. Legătura susținută pe care o întreținea secțiunea cu muncitorimea diverselor fabrici din oraș și întreg județul, a contribuit foarte mult la apropierea maselor muncitorești de organizația lor politică. Un sprijin deosebit a fost acordat grevelor desfășurate în acești ani, din

⁴¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapa 188.

⁴² *Ibidem*, mapa 220.

⁴³ Arhiva C. C. al P.C.R., fond 96, dos. 3541, pag. 122.

⁴⁴ *Ibidem*, filele 12, 14, 15.

⁴⁵ *Ibidem*, fond 28, mapa 170.

⁴⁶ *Ibidem*.

care menționăm în mod special pe cea de la fabrica „Letea” din anul 1919, cele ale tăbăcarilor și fabricilor textile din primăvara anului 1920 și altele⁴⁷.

Intrunirile frecvente care aveau loc din inițiativa secțiunii socialiste și a sindicatelor muncitorești din Bacău puneau în discuție cele mai importante probleme sociale și politice aflate la ordinea zilei. Dintre cei care s-au impus în această perioadă prin ampla lor muncă organizatorică și propagandistică în mișcarea muncitorească băcăoană (nume care vor fi mereu prezente în acțiunile din acești ani) menționăm pe Iancu Iliescu-Severin, dr. H. Aroneanu, V. Baci, Vl. Dumitriu, I. Cașin, I. Palade și alții⁴⁸. Autoritățile civile și militare din Bacău erau extrem de îngrijorate de concluziile la care ajungeau cei ce luau cuvântul în cadrul acestor întruniri și mai ales de cele ce arătau conducătorii maselor muncitoare din această parte a țării. Îngrijorarea aceasta era firească dacă avem în vedere că concluziile discursurilor pronunțate demonstrau necesitatea intensificării luptei de clasă până la doborîrea orînduirii capitaliste. Una din problemele centrale care frământau mișcarea muncitorească din România în acești ani era pusă la Bacău în acord deplin cu poziția revoluționară a marii majorități a membrilor Partidului socialist în sensul *necesității transformării partidului în partid comunist și afilierea sa la Internaționala a III-a*.

Referitor la aceasta documentele menționează că dr. Aroneanu și ceilalți conducători ai mișcării muncitorești revoluționare din Bacău erau apreciați în rapoartele organelor represive ca elemente ce „*voiau* afilierea la Internaționala a III-a și adoptau în totul comunismul”⁴⁹.

Un loc important l-a ocupat în acești ani propaganda revoluționară desfășurată de secțiunea socialistă din Bacău în rîndul tineretului și a maselor țărănești. Tinerii care urmau să fie încorporați erau sfătuiți să propage ideile revoluționare și în rîndurile ostașilor, de fapt a muncitorilor și țăranilor îmbrăcați în haine militare⁵⁰. Activitatea desfășurată de către conducătorii secțiunii socialiste din Bacău în satele și comunele județului a atras în mod deosebit atenția organelor represive a căror teamă de o „contaminare” a statelor cu ideile revoluționare era amplificată de acțiunile din acești ani. Intensificîndu-și sfera investigațiilor, organele militare și polițienești din județul Bacău au ajuns la concluzia că în multe sate și comune ale regiunii „s-a făcut propagandă temeinică cu privire la socialism, împărțirea pămînturilor, organizarea politică în România”⁵¹.

În rîndurile militarilor, s-a extins, de asemenea, propaganda desfășurată de secțiunea socialistă din Bacău. În acești ani au fost răspindite

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapa 170.

⁴⁸ *Ibidem*, fond 96, dosar 3541, pag. 16. Vezi și C. Botez, L. Eșanu și I. Salzu, *Județul Bacău. Pagini memorabile ...* Bacău 1971.

⁴⁹ *Ibidem*, pag. 12, 14.

⁵⁰ *Ibidem*, pag. 216.

⁵¹ *Ibidem*, pag. 32.

idei revoluționare în rândurile militarilor arătându-li-se că „lumea de mâine va fi a socialismului”⁵².

Secțiunea a desfășurat o vie activitate în rindul localităților din județ, ca Moinești, Tg. Ocna, Comănești și altele⁵³. În aceste locuri au fost trimiși de multe ori fruntași ai secțiunii pentru a ajuta la organizarea muncitorimii din aceste centre, pentru a uni eforturile tuturor muncitorilor din județ la realizarea obiectivelor comune, pentru desfășurarea campaniei electorale etc. În cursul anului 1919, Secțiunea socialistă din Bacău a trimis o serie de elemente în localitățile Tg. Ocna, Moinești, Comănești ca și la Tg. Neamț precum și în alte centre din județul Neamț. În legătură cu campania electorală au fost trimise delegații care să contribuie la buna ei desfășurare și în orașul Roman, dat fiind că aici au candidat, printre alții, alături de Gh. Tănase de la Iași și Iancu Iliescu-Severin care candida și la Bacău⁵⁴.

Sărbătorirea zilei de 1 Mai ca și campania electorală erau momente care prilejuiau intensificarea activității în întreg județul Bacău. Cu ocazia evenimentelor mai sus amintite, în cursul anilor 1919—1920, au avut loc la Tg. Ocna, Moinești, Comănești și alte localități ale județului întruniri în care se dezbăteau, pe lângă problemele generale și cele de moment ale mișcării muncitorești din acel timp.

În munca Secțiunii un loc important l-a ocupat activitatea propagandistică desfășurată cu ajutorul presei muncitorești și al lucrărilor apărute în cadrul editurii socialiste. Difuzînd presa și publicistica muncitorească în rîndurile maselor muncitoare se aducea o contribuție substanțială în acțiunile de organizare și pregătire a luptelor de clasă desfășurate în acest timp. Secțiunea din Bacău a Partidului Socialist a sprijinit în mod efectiv și continuu propaganda socialistă revoluționară în întreaga regiune Bacău, Piatra Neamț, Roman⁵⁵, ceea ce a avut o influență pozitivă asupra acțiunilor desfășurate în această parte a țării.

Asupra rolului pe care l-a avut presa și publicațiile muncitorești în activitatea revoluționară desfășurată în acești ani pe meleagurile băcăoane ținem să menționăm că la descinderile și perchezițiile care s-au făcut la sediul organizației socialiste ca și la conducătorii acesteia au fost găsite numeroase ziare și reviste muncitorești, numeroase materiale, care atestau regularitatea cu care acestea erau primite din Capitala țării precum și nenumărate confirmări ale modului în care ele pătrundeau în rîndul maselor muncitoare, în unitățile industriale din județul Bacău. O parte din acuzațiile care au fost aduse conducătorilor muncitorimii băcăoane, după greva generală din octombrie 1920, se refereau în mod nemijlocit și la activitatea desfășurată pe acest tărîm care a

⁵² *Ibidem*, pag. 20. 21.

⁵³ *Ibidem*, fond 28, mapa 170.

⁵⁴ *Ibidem*, fond 28, mapa 209.

⁵⁵ *Ibidem*, fond 96, dosar 3541, pag. 47—51.

jucat un rol foarte important. Secțiunea socialistă din Bacău s-a făcut remarcată în viața orașului și a întregii regiuni prin conferințele educative pe care le organiza săptăminal, pentru propaganda socialistă menită a contribui la educația culturală și politică a maselor muncitoare din județul Bacău ca și din cele învecinate⁵⁶.

Și frământările muncitorimii băcăoane din acești ani au fost în atenția organelor de conducere ale Partidului socialist și ale Sindicatelor din România. În timpul grevei de la fabrica „Letea” din anul 1919, în mijlocul muncitorimii băcăoane au venit M. Bălineanu secretarul Comisiei Generale a Sindicatelor din România și Gh. Petrescu-Ghempet din conducerea pe țară a C.G.S.R.. Ei au fost prezenți în mijlocul greviștilor, dînd un prețios ajutor mișcării socialiste din Bacău⁵⁷. Documentarea la fața locului le-a permis să adune date elocvente privitoare la mișcarea muncitoarească băcăoană care au fost folosite într-o suită de articole publicate în ziarul „Socialismul”. Din partea centrului au mai fost la Bacău pentru îndrumarea activității din această parte a țării Gh. Cristescu, cu care ocazie au fost organizate adunări care au dezbătut problema situației maselor muncitoare și bazele viitoare ale organizării producției și societății⁵⁸. Alături de cei menționați mai sus au mai venit aici și Barbu Lăzăreanu, calificat de organele de urmărire ca „prieteni intimi cu Iliescu și Aroneanu”⁵⁹.

Un rol important l-a jucat în activitatea secțiunilor din Moldova ale Partidului socialist propaganda culturală și politică făcută pentru ridicarea conștiinței și pregătirii generale ale maselor muncitoare. În afara formelor permanente (cercuri de studii sociale, școli socialiste, etc.) foarte mult a reprezentat în acești ani propaganda făcută prin conferințe publice, șezători culturale și altele. Pentru mai buna cuprindere și rezolvarea corespunzătoare a acestor obiective secțiunile Partidului socialist s-au adresat de multe ori Comitetului executiv al partidului, solicitînd sprijin în această direcție. Astfel secțiunea din Tecuci a Partidului socialist cerea să fie trimis un deputat socialist la o mare întrunire publică organizată la 21 decembrie⁶⁰, întrunire programată și popularizată cu ajutorul manifestelor editate și difuzate în tot orașul. Tot Comitetului executiv s-au adresat tecucenii pentru a obține ca, în paralel cu cele întreprinse pe plan local, să obțină desfășurarea unei campanii de presă împotriva terorii din Tecuci⁶¹.

Secțiunea din Focșani a cerut de asemenea Partidului socialist sprijin în vederea ținerii unui ciclu de conferințe pe teme culturale și po-

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 96, dosar 3541, pag. 42—43.

⁵⁷ *Ibidem*, pag. 42—43.

⁵⁸ *Ibidem*, pag. 123.

⁵⁹ *Ibidem*, pag. 9.

⁶⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapa 186.

⁶¹ *Ibidem*, mapa 189.

litice ⁶². „Facem un călduros apel să ne ajutați; tovarășii Ghiorghian, Vitejescu, Titel Petrescu și Anagnoste ne-au promis că vor veni în mijlocul nostru” ⁶³.

Hotărîrea muncitorimii din Tg. Ocna de înființare a unui cerc cultural socialist a fost comunicată conducerii Partidului socialist în vara anului 1919. Cu acest prilej, ei au cerut o serie de materiale de la București și mai ales intervențiile centrului pentru a grăbi obținerea aprobărilor necesare ⁶⁴. Arătîndu-se importanța ce o avea activitatea de ridicare culturală pentru clasele muncitoare, Comitetul secțiunii menționa: „Este de datoria noastră, a fiecăruia, de a participa la aceste serbări muncitorești în număr cît mai mare” ⁶⁵.

Tot Comitetului executiv s-a adresat secțiunea din *Piatra Neamț* a Partidului socialist pentru a obține trimiterea lui Barbu Eftimiu la întrunirea publică programată pentru ziua de 20 iulie 1919 ⁶⁶.

Conducerea Partidului socialist răspundea favorabil cererilor care-î veneau din partea secțiunilor, ajutînd acțiunile acestora, sprijinind campaniile electorale desfășurate în țară, susținînd propaganda culturală și lupta secțiunilor contra măsurilor represive și vexatorii ale organelor represive ale regimului burghezo-moșieresc.

Răspunzînd solicitărilor primite, în vara anului 1919 a venit în orașul Focșani Emil Socor ⁶⁷. În cadrul unei conferințe publice organizate la 27 iulie 1919, în sala sediului socialist din str. Teatrului, Emil Socor a conferențiat în fața unui numeros public despre „Reformismul în mișcarea socialistă” ⁶⁸. Afișul care anunța această adunare, era folosit și pentru propaganda organizatorică a partidului și sindicatelor, pentru presa muncitorească ⁶⁹.

Spațiul afectat acestui articol nu ne permite de a continua cu prezentarea istoricului și activității tuturor secțiunilor din Moldova ale Partidului socialist. Ne oprim la cele pe care le-am menționat socotînd că ele aruncă o lumină corespunzătoare asupra variatelor preocupări pe care le-a avut Partidul socialist, cea mai revoluționară forță politică a societății românești în anii care au urmat primului război mondial.

Relațiile dintre Partidul socialist și secțiunile sale din Moldova au reflectat dimensiunea preocupărilor și multitudinea problemelor care s-au pus în acești ani pentru mișcarea muncitorească din țara noastră. Nenumăratele aspecte ale activității desfășurate pe multiple planuri de către secțiunile din Moldova ale Partidului socialist reliefează faptul că proletariatul român reprezenta în acest timp cea mai combativă forță

⁶² *Ibidem*, mapa 191.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*, mapa 182.

⁶⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 28, mapa 190.

⁶⁶ *Ibidem*, mapa 172.

⁶⁷ *Ibidem*, mapa 193.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*.

politică a societății românești, fiind purtătorul de cuvânt al intereselor majore ale întregului nostru popor.

După ce am prezentat câteva din preocupările generale ale secțiunilor din Moldova putem concluziona că întreg șuvoiul care a marcat acești ani tumultuoși din istoria socială a României a dus în mod obiectiv la încununarea întregii perioade de avânt revoluționar, prin transformarea la congresul din mai 1921 a Partidului socialist în Partidul Comunist Român.

Acest moment a reprezentat o cotitură radicală în istoria mișcării noastre muncitorești, Partidul Comunist Român fiind continuatorul pe o treaptă superioară a celor mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste din România.

O dată cu crearea sa, mișcarea muncitorească și întregul popor român au căpătat un conducător încercat care a condus lupta pentru răsturnarea regimului buzrghezo-moșieresc și construirea socialismului în țara noastră.

DE L'ACTIVITÉ DES SECTIONS DU PARTI SOCIALISTE DE LA MOLDAVIE PENDANT LES ANNÉES ANTÉRIEURES À LA CONSTITUTION DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN

Résumé

Ayant à sa disposition, comme principal élément des documents inédits des archives, l'auteur met en lumière quelques aspects moins connus de l'activité déployée par les sections du Parti socialiste de la Moldavie pendant les années de l'élan révolutionnaire qui ont succédé à la première guerre mondiale.

Les éléments présentés prouvent la multitude de problèmes posés par le Parti socialiste pendant ces années, basés sur une vaste activité déployée, en justifiant l'appréciation que ce parti représente la force politique la plus révolutionnaire de la société roumaine de cette époque-là.

A côté de la mise en relief de l'activité développée par les sections du Parti socialiste de la Moldavie dans de nombreux domaines, une importance tout à fait particulière présente le soulignement de l'effort accompli par le mouvement révolutionnaire des ouvriers de cette région dans la lutte générale du prolétariat roumain pour la création du Parti Communiste, lutte couronnée de succès au Congrès du mois de mai 1921.

La connaissance de nouveaux éléments peut compléter l'image d'ensemble sur la période de l'élan révolutionnaire, représentée dans la nouvelle historiographie.